

У спеціалізовану вчену раду Д 29.053.01
у Державному закладі «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Воронкіна Олексія Сергійовича «Тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання студентів вищих навчальних закладів України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті

Як свідчить світовий досвід, досягнення якісно нового рівня у підготовці фахівців з вищою освітою неможливе без забезпечення розвитку вищої школи на основі нових прогресивних концепцій і парадигм, запровадження сучасних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій, науково-методичних досягнень. Очевидно, що це можливо лише за системного підходу до використання у навчанні перспективних інформаційно-комунікаційних технологій, на виявлення яких і спрямоване дослідження О. С. Воронкіна «Тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання студентів вищих навчальних закладів України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)».

За останні майже 25 років державної незалежності освітня парадигма в Україні впевнено змінилася і продовжує змінюватися на гуманістичну, особистісно-орієнтовану. Саме у ці роки до системи освіти масово увійшли інформаційно-комунікаційні технології. Цей процес розпочався із введенням інформатики у шкільну програму, проте йому передувала кілька десятиліть експериментів, накопичення досвіду, наукового обґрунтування. Сьогодні у

науковий обіг увійшли забуті з різних причин імена дослідників – передтеч та стовпів прийдешнього інформаційного суспільства, цілий ряд нових джерел як з історії інформаційно-комунікаційних технологій, так і з історії методики їх використання в системах освіти України на зарубіжних країн. Нині, на наш погляд, створене реальне історико-наукове підгрунтя для усвідомлення і становлення та одночасно творчого переосмислення і уточнення основних періодів історії розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання в Україні, функціонування науково-методичних центрів із упровадження інформаційно-комунікаційних технологій і науково-методичних шкіл.

Визначення принципів, критеріїв періодизації розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання студентів ВНЗ в Україні, напрямів та тенденцій розвитку потребує історико-методичного аналізу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті як наукової галузі знань – специфічного наукового засобу дослідження, що надає можливість виявити історичну зумовленість, причинно-наслідкові залежності між різними явищами і фактами практики використання інформаційно-комунікаційних технологій у вітчизняній вищій школі, конкретні історичні стани розвитку технології, рушійні сили, механізм і умови процесу їх розвитку. Результатом такого дослідження повинне бути причинне пояснення дидактичних феноменів і встановлення історико-педагогічних закономірностей, які визначають основні напрямки і тенденції розвитку вітчизняної педагогічної думки в цілому та інформаційно-комунікаційних технологій в освіті зокрема. Відповідно до цього, *метою* дослідження О. С. Воронкіним було обрано визначення особливостей та тенденцій розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання студентів ВНЗ України в досліджуваній період та окреслити перспективи їх розвитку.

Методологічною основою розуміння сутності і закономірностей складних об'єктів, дидактичної теорії і практики, інформаційно-комунікаційних технологій, що розвиваються, є принцип історизму, що являється одним із компонентів діалектичного методу, що розглядає минуле, сучасність і майбутнє

цих об'єктів, явищ і процесів у діалектичній єдності, виходячи не тільки з їх динаміки і мінливості у часі, але саме з їх розвитку, тобто незворотної, спрямованої і закономірної зміни явищ і процесів реальної практики вищої школи, яка визначає напрямки і характер їх історичної трансформації.

Основні наукові положення дисертації досить повно обґрунтовані та побудовані на сучасних уявленнях про використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні, з одного боку, та процес історико-педагогічного дослідження, з іншого, на основі використання системи історико-методичних законів, синтезу структурно-синхронічного та генетично-діахронічного підходів.

Проведене О. С. Воронкіним дослідження зародження, становлення та розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні студентів ВНЗ України дозволяє стверджувати про соціально-історичну зумовленість розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, тобто теорія та методика використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті як галузь педагогічної науки та освіти на другому та третьому рівнях внаслідок історичної трансформації носить інноваційний та випереджальний характер.

Дисертація містить вступ, два розділи, висновки, додатки. Загальний обсяг дисертації 497 сторінок, з яких 177 сторінок основного тексту. Бібліографія дисертації включає більш ніж 1100 найменувань, 10 % яких – англійською.

В основному тексті дисертації вичерпно відображено хід, зміст, статистичне опрацювання і наслідки проведеного історико-педагогічного дослідження, наведено висновки за результатами кожного з його етапів. У додатках до дисертації наведено ряд відомостей, частина з яких (особливо додаток П) містять результати, які можна було б подати й у основному змісту роботи, а частина (додаток Л) є надлишковими.

Значне місце відведене багатокритеріальному узагальненню та систематизації як безпосередньої джерельної бази дослідження (матеріалів вітчизняних видань та архівів), так й результатів зарубіжних досліджень – це не

лише створило передумови для визначення напрямів подальшого розвитку, а й надало можливість співставити шляхи розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання студентів ВНЗ в Україні та зарубіжжям.

Наукова новизна результатів дослідження полягає насамперед у виявленні та обґрунтуванні: 1) тенденцій розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання студентів ВНЗ України в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.; 2) періодизації розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання студентів ВНЗ України в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.; 3) перспективних напрямів подальшого розвитку ІКТН студентів ВНЗ України.

Практичне значення результатів дослідження полягає у їх готовності до використання у навчанні курсі «ІКТ у науці й освіті», «Інноваційні педагогічні технології», «Історія педагогіки» тощо в педагогічних ВНЗ, а також у системі підвищення кваліфікації викладачів та самоосвітній діяльності студентів, магістрантів, аспірантів. Суттєве практичне значення мають розроблені дисертантом дистанційні навчальні курси, у яких розроблені окремі компоненти дослідження.

Обґрунтованість і вірогідність одержаних наукових результатів забезпечуються: теоретико-методологічними позиціями автора, які надали можливість виявити тенденції і обґрунтувати перспективи розвитку; відповідністю теоретичних положень висновкам, що одержані в практиці інформатизації освіти на різних етапах періодизації; узгодженістю висновків щодо перспектив розвитку із відповідними пілотними дослідженнями; адекватною джерельною базою і статистичним опрацюванням наукометричних результатів.

Результати дослідження впроваджені в практику роботи ВНЗ України, що підтверджено відповідними довідками. Численні публікації у наукових фахових виданнях України та зарубіжних країн (загалом 21 публікація, зокрема 11 статей у наукових фахових виданнях України, значна частина яких включена до міжнародних наукометричних баз), широка апробація результатів

дослідження (загалом на 25 конференціях) свідчать про суттєвий особистий внесок автора дослідження у розвиток теорії та методики використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Особистий внесок здобувача в роботах у співавторстві, в яких додатково висвітлено наукові результати дисертації, полягає насамперед у структуруванні та змістовому описі основних етапів розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання студентів у ВНЗ України.

Оцінюючи зміст і структуру дисертаційного дослідження О. С. Воронкіна загалом позитивно, звернемо увагу на окремі недоліки і висловимо деякі зауваження та побажання щодо подання результатів дослідження:

1. Вибір верхньої хронологічної межі дослідження дисертант обґрунтовує як «час бурхливого розвитку ІКТН та їхнього системного впровадження в навчальний процес ВНЗ», що не в повній мірі узгоджується із запропонованою семиетапною періодизацією, в якій «системне впровадження ІКТ у всі ланки навчально-виховного процесу ВНЗ і поява технологій дистанційного навчання» відповідає п'ятому етапу (90-ті роки ХХ ст.).

2. Погоджуючись у цілому з вибором ознак класифікації інформаційно-комунікаційних технологій навчання, пропонуємо уточнити: а) психолого-педагогічні концепції шляхом урахування здобутків вітчизняної педагогіки та психології з одночасним вилученням деяких концептуально необґрунтованих зарубіжних ідей (конективізм); б) типи навчання шляхом уведення інформального; в) форми навчання шляхом прирівнювання заочної та дистанційної; г) методи навчання шляхом включення до них комп'ютерно орієнтованих. Доцільним також вважаємо включенням до класифікаційних ознак підтримувані технології навчання.

3. Із тексту автореферату (с. 11) може скластись хибне уявлення, що при виокремленні термінів автор спирався лише на назви статей педагогічної періодики певного аналізованого періоду (антикваризм) – на с. 79 та ін. тексту дисертації підкреслюється, що така наукометрика була лише первинним механізмом, а сам автор ретельно аналізував зміст кожного із джерел,

формулюючи терміни з позицій презентизму.

4. Вважаємо, що в якості третього джерела для аналізу замість збірника наукових праць Херсонського державного університету «Інформаційні технології в освіті» доцільно було б обрати науковий журнал з відкритим доступом «Інформаційні технології і засоби навчання», який покриває більший період (з 2006 року), має більшу репрезентативність (включає як авторів херсонського збірника, так й багатьох інших) та надає можливість скоригувати хронологію появи термінів (наприклад, «відкритий дистанційний курс» – на рік раніше).

5. Частина фотокопій матеріалів додатку 3 (рис. 3.1.1-3.1.4 та ін.), наявні у відкритому доступі, можуть бути замінені на відповідні посилання.

6. Твердження про те, що у першому десятиріччі XXI ст. – на початку другого десятиріччя XXI ст. «актуалізувалася потреба в розробці нових фундаментальних теорій, як-от: теорія електронних консультацій, теорія масового навчання та ін.» (с. 13 автореферату) у тексті дисертації не обґрунтоване.

Наведені зауваження та побажання не зменшують наукову, теоретичну та практичну значущість результатів дослідження та його високу оцінку в цілому.

ВИСНОВОК

Вірогідність результатів дослідження, їх наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дослідження досить переконливо аргументовані і не викликають заперечень. У дисертаційному дослідженні виконана значна теоретична і практична робота. Дисертантом системно проаналізовано стан проблеми розвитку, еволюції та конвергенції інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, визначено тенденції та перспективи розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання студентів вищих навчальних закладів України.

Автореферат та публікації автора відображають основний зміст та положення дисертації.

На основі аналізу дисертації, автореферату і публікацій здобувача вважаю, що дисертація «Тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій навчання студентів вищих навчальних закладів України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» є актуальним, самостійним і завершеним дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що розв'язують актуальну проблему теорії та методики використання ІКТ в освіті. Дисертація виконана згідно чинних вимог ДАК МОН України до кандидатських дисертацій відповідно до профілю спеціалізованої вченої ради до профілю спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 у Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» МОН України. Дисертація відповідає вимогам пп. 9, 11–14 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор Воронкін Олексій Сергійович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри інженерної
педагогіки та мовної підготовки
ДВНЗ «Криворізький національний
університет»

Семеріков

С. О. Семеріков

